

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТІЙКОСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Триваюча реформа вітчизняної системи регіонального управління головним чином спрямована на структурні та ресурсні зміни різних рівнів її суб'єктів. Генеральною метою зазначеного залишається покращення дієвості досягнення стратегічних та оперативних цілей регіональної політики. З одного боку формується потужний ресурсний базис місцевого управління, з іншого на нижчий рівень покладається низка складних завдань соціального забезпечення та економічного розвитку. За таких умов, в українському суспільстві природно виникає питання стійкості децентралізованої системи та зиску від триваючих структурних змін, які визначатимуть долю країни на подальші десятиліття.

Розглядаючи суб'єкти регіонального управління як цілісну організаційну систему, відмітимо зазначений Н.Р. Нижником та ін. [1, с. 12] аспект взаємозв'язку між зростанням кількості рівнів в управлінській ієрархії та посиленням централізації.

Уявлення суб'єкту управління як організаційної системи дозволяє використовувати у практиці регіонального управління метод організаційного розвитку (розроблений представниками сучасного західного менеджменту) [2]. Головними його характеристиками, які дуже чітко прослідковуються у поточних процесах реформування вітчизняної системи регіонального управління є те, що:

1. Зазначений метод розрахований на тривалий термін. Він концентрує увагу на часткових питаннях і не пропонує швидкого отримання результатів, оскільки є скоріш філософською концепцією ніж набором точних рекомендацій.

2. Метод організаційного розвитку використовує результати наук про поведінку людини (зокрема, соціології, психології, управління персоналом, менеджменту, політології та ін.

3. Для методу організаційного розвитку пріоритетним є не ціль, а процес. Тільки при правильній організації процесу змін можливий позитивний результат. При цьому ціль змін може змінюватися з часом.

4. Метод організаційного розвитку передбачає участь особи-помічника (фасилітатора, від лат. *facilitate* – допомагати, полегшувати, сприяти).

5. Метод організаційного розвитку пропонує участь у змінах тих, кого ці зміни торкаються.

Однак зазначений підхід не обумовлює того факту, що наявність

багатьох рівнів управління визначає багатоступінчастість його процесу. Принциповою властивістю функціонування суб'єкту як організаційної системи із кількома рівнями ієрархії є визначення результативності досягнення цілей управління, що формуються верхнім рівнем та реалізується найнижчим. Окремі дослідники, у такому випадку, ведуть мову про стійкість управління. Окремі науковці [3, с. 97-98] роблять спробу формалізації моделі багатоступінчатого управління з метою дослідження проблем стійкості багатоієрархічних систем. У якості моделі закладено багатоступінчате управління виробництвом певного продукту x (у т.ч. управлінської послуги). Реально керована швидкість випуску продукту задається керівництвом найнижчої ланки ($\dot{x} = y$). У свою чергу, поведінка керівника y керується керівником другого (вищого) рангу ієрархії, що приймає рішення про те як потрібно змінювати швидкість виробництва ($\dot{y} = z$). Поведінка керівника другого рангу z керується керівником третього рангу і т.д. аж до найвищого рівня управління (ранг n ієрархії). Керівник найвищого рівня управління в зазначеній моделі організаційної системи організовує зворотний зв'язок: його рішення базуються не на бажанні виконати наказ керівництва (як у керівників попередніх рангів ієрархії), а на інтересах справи (цілях системи). Наприклад, він може прагнути досягнути рівня X продукту x і буде впливати на керівника попереднього рангу ієрархії у "позитивний" бік, якщо рівень X не досягнуто, і в негативний – якщо перевищено.

Наприклад, для $n = 3$ найпростіша модель такого типу має вигляд [3, с. 97-98]:

$$\begin{cases} \dot{x} = y, \\ \dot{y} = z, \\ \dot{z} = -k(x - X), k > 0. \end{cases} \quad (1)$$

Стійкість стаціонарного стану ($x = X, y = z = 0$) визначається тим, чи від'ємні дійсні частини коренів характеристичного рівняння [2, с. 97-98]:

$$\begin{vmatrix} -\lambda & 1 & 0 \\ 0 & -\lambda & 1 \\ -k & 0 & -\lambda \end{vmatrix} = 0. \quad (2)$$

Розкриваючи визначник, отримуємо $\lambda^n = -k$.

У випадку одноступінчатого управління ($n = 1$) корінь $\lambda = -k$ лежить у

стійкій лівій напівплощині, при $n = 2$ корені $\lambda_{1,2} = \pm\sqrt{k}$ перебувають на границі стійкості, а при $n \geq 3$ деякі корені лежать в нестійкій (правій) на півплощині [3, с. 97-98].

Таким чином, цілком обґрунтованим є той факт, що стійким виявляється тільки одноступеневе управління, зокрема таке, при якому керуюча особа більш зацікавлена у результатах управління, ніж у заохоченні з боку керівництва. Двоступеневе управління може виявитися як стійким, так і не стійким у залежності від деталей організації справи, які не враховувались у даній моделі. Багатоступеневе управління ($n \geq 3$) є нестійким [3, с. 98].

Аналізуючи наведену модель, зазначимо, що вона дозволяє формалізовано визначити за напрямком розвитку системи регіонального управління необхідність забезпечення якомога меншої кількості ієрархічних рівнів управління. Даний факт доречно пов'язати із пропагуванням ідей децентралізації та перерозподілу повноважень на користь органів місцевого самоврядування. Обґрунтування висловленого твердження та, у цілому, адекватності результатів моделі можна знайти у працях [4, с. 19-20], де зазначено, що тривала стійкість багатоступеневого управління в пропланових імперіях, найбільш ймовірно, можна пояснити невиконанням директивних вказівок та існуванням тіньової системи "стимулювання" керівників різних рангів ієрархії в інтересах справи. Без такої реальної зацікавленості (яка у сучасних умовах не обов'язково забезпечується корупцією) багатоступінчате управління завжди веде до кризи.

До прикладу, в Данії, Великобританії, Ірландії, Португалії адміністративні структури включають тільки два рівні. Більшість європейських країн (зокрема, Великобританія, ФРН, Бельгія, Данія, Нідерланди), намагаючись пом'якшити вирішення регіональних та місцевих економічних проблем, провели в 70-х рр. реформи з укрупнення базових територіальних спільнот. Зважаючи на позитивний досвід розвинутих країн, варто зазначити, що еволюція вітчизняних суб'єктів регіонального управління, як обов'язкова складова модернізації системи регіонального управління, є об'єктивним процесом, що повинен визначатися цілями державної регіональної політики та обґрунтованими закономірностями розвитку організаційних систем [5].

Україна сьогодні перебуває на середині шляху суттєвих структурних змін системи управління. Наявний зарубіжний досвід та теорія управління складними організаційними системами прогнозують успіх такого реформування. Однак кінцева мета залишатиметься досяжною за умов дотримання решти об'єктивних закономірностей розвитку систем, суспільно-політичної підтримки на місцях, відповідного ресурсного

забезпечення. Без зазначеного, навіть ідеальна система регіонального управління не здатна досягнути жодної цілі місцевого розвитку.

Список використаних джерел

1. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : [Монографія] / Кол. авт. ; відпов. ред. – проф. Н. Р. Нижник. – К.: УАДУ при Президентові України, 1997. – 448 с.
2. Томсон Р. Стратегії управління складними змінами / Р. Томсон, Д. Бетслеєр, М. Стенлі. – Кембридж: Берлінгтон Пресс Лтд., 1994. – 352 с.
3. Пугачева Є. Г. Самоорганізація соціально-економічних систем: навч. посібник / Є. Г. Пугачева, К. Н. Солов'єнко. - Іркутськ: БГУЕП, 2003. – 172 с.
4. Арнольд В. І. «Жорсткі» і «м'які» економічні моделі / В. І. Арнольд. – М.: МЦНМО, 2000. – 32 с.
5. Королюк Ю. Г. Механізми управління розвитком регіональних систем [Монографія] / Ю. Г. Королюк. – К.: ТерноГраф, 2011. – 344 с.

Ірина МАРКІНА

Полтавська державна аграрна академія,
м. Полтава

УПРАВЛІННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних реаліях розробка і впровадження інновацій є ключовим фактором формування у господарюючих суб'єктів конкурентних переваг. Для того щоб підприємство було здатне здійснювати інноваційну діяльність, необхідно всебічно забезпечити його економічну безпеку. Особлива увага повинна приділятися техніко-технологічній безпеці, яка передбачає в розумінні І. Чумарін «створення і використання такої технічної бази, обладнання та основних засобів виробництва, технологій і бізнес-процесів, які підсилюють конкурентоспроможність підприємства» [4]. На думку Л. А. Кормішкіной, Е. Д. Кормішкіна, І. Е. Іляковой термін визначається як «стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз », серед яких дії по підризу технологічного потенціалу, моральна відсталість технологій, високий ступінь зносу основних засобів, відсутність інвестицій [3].

Результати активної інноваційної діяльності забезпечують техніко-технологічну безпеку підприємства, оскільки сприяють підвищенню ефективності використання основних фондів і матеріальних ресурсів, оновленню активної частини основних фондів, збільшення фондівіддачі та зниження матеріаломісткості тощо. Зазначене підвищує економічну безпеку підприємства і сприяє ефективному економічному розвитку.